

Spis treści

Od autora	13
Wprowadzenie	16

Rozdział I

Problem i obszar badań oraz dotychczasowy dorobek badawczy	25
I.1. Przyjęta terminologia i wprowadzone dla potrzeb badań wskaźniki	25
I.1.1. Migracje i migracje zarobkowe. Ustalenia definicyjne dla potrzeb badań ekonomicznych	25
I.1.2. Pojęcia i kategorie analityczne wprowadzone przez autora	33
I.1.3. Pojęcia związane z regionalną specyfiką badawczą	37
I.2. Wpływ zróżnicowań społeczno-gospodarczych i demograficznych w układzie przestrzennym województwa opolskiego na procesy migracji zagranicznych	39
I.2.1. Zróżnicowania gospodarcze i wynikające z przyjęcia strategicznych kierunków rozwoju	39
I.2.2. Zróżnicowania w zakresie pochodzenia etnicznego ludności i nasilenia zjawiska migracji	46
I.3. Dotychczasowy przebieg procesów migracji z województwa opolskiego i prowadzone nad nimi badania naukowe	55
I.3.1. Przebieg procesów migracji zewnętrznych z województwa opolskiego po drugiej wojnie światowej	55
I.3.2. Badania nad migracjami zewnętrznymi z województwa opolskiego	60
I.4. Podsumowanie rozdziału pierwszego i wnioski	75

Rozdział II

Teoretyczne tło badań	79
II.1. Rozwój badań nad migracjami na świecie i w Polsce	79
II.1.1. Badania nad migracjami na świecie	79
II.1.2. Rozwój badań nad migracjami w Polsce	87
II.2. Podstawy głównych ujęć teoretycznych	96
II.2.1. Ujęcie geograficzne – prawa migracji Ernesta Ravensteina i teorie grawitacji	96

II.2.2. Teoria faz demograficznych związanych z procesem modernizacji	98
II.2.3. Teoria push-pull Everetta Lee i jej socjologiczne rozwinięcia	99
II.3. Wybrane teorie ekonomiczne i dotyczące migracji o podłożu ekonomicznym	104
II.3.1. Migracje jako wynik różnicowań płacowych, sektorowych i rozwojowych – ujęcia makro- i mezoekonomiczne	104
II.3.2. Migracja jako wynik decyzji indywidualnych, rodzinnych i sieciowych – ujęcia mikroekonomiczne, sieci migracyjne i rola informacji	111
II.4. Podsumowanie rozdziału drugiego i wnioski	118

Rozdział III

Metodyka przeprowadzonych badań	123
III.1. Dostępne źródła danych i możliwości ich wykorzystania	123
III.2. Wpływ trudności badawczych i interpretacyjnych na wybór metody badań	126
III.3. Metodyka pierwszego etapu badań, ustalającego skalę oraz formy migracji i zatrudnienia ludności wiejskiej	133
III.4. Metodyka drugiego etapu badań – przeprowadzonego wśród osób podejmujących pracę za granicą	141
III.5. Pozostałe metody badawcze oraz źródła danych i źródła informacji wykorzystane w analizach	149
III.6. Podsumowanie rozdziału trzeciego i wnioski	153

Rozdział IV

Rzeczywista sytuacja demograficzna w badanej populacji w świetle wyników badań. Stan i zmiany w okresie 1977–2007	156
IV.1. Liczba mieszkańców w badanych miejscowościach. Dane meldunkowe a rzeczywistość	156
IV.2. Proces wyludnienia wsi i nierejestrowana emigracja stała w świetle danych z 1977 roku	162
IV.3. Struktura wieku i płci ludności faktycznie zamieszkującej badane miejscowości	176
IV.4. Skala rzeczywistego wyludnienia badanych miejscowości a wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku i oparte na nich prognozy demograficzne	185
IV.5. Podsumowanie rozdziału czwartego i wnioski	187

Rozdział V

Formy zatrudnienia badanych w kraju i za granicą	190
V.1. Formy zatrudnienia ludności badanych miejscowości	190
V.1.1. Formy zatrudnienia ogółu ludności badanych miejscowości	190
V.1.2. Formy zatrudnienia ludności autochtonicznej badanych miejscowości	197
V.1.3. Formy zatrudnienia ludności nieautochtonicznej badanych miejscowości	202
V.2. Formy zatrudnienia ludności badanych miejscowości w kraju i za granicą według grup płci i wieku	207
V.2.1. Formy zatrudnienia ogółu badanej ludności w kraju i za granicą w podziale na grupy płci i wieku	207
V.2.2. Formy zatrudnienia badanej ludności autochtonicznej w kraju i za granicą według grup płci i wieku	211
V.2.3. Formy zatrudnienia badanej ludności nieautochtonicznej w kraju i za granicą według grup płci i wieku	214
V.3. Podsumowanie rozdziału piątego i wnioski	217

Rozdział VI

Przyczyny i determinanty migracji zarobkowych oraz wybór kierunków migracji w świetle wyników przeprowadzonych badań kwestionariuszowych	221
VI.1. Zbieżność cech respondentów z indywidualnych badań kwestionariuszowych z cechami całej populacji migrujących z badanych miejscowości	221
VI.2. Deklarowane przez migrujących powody pracy za granicą	225
VI.3. Kraje zatrudnienia migrujących i powody ich wyboru	229
VI.4. Wymagane przez migrujących warunki płacowe za granicą	235
VI.5. Podsumowanie rozdziału szóstego i wnioski	242

Rozdział VII

Transfer dochodów migrantów i jego wpływ na wybrane wielkości ekonomiczne w wymiarze lokalnym i regionalnym	246
VII.1. Szacunkowe rozmiary poszczególnych form nierejestrowanej migracji zagranicznej z obszarów wiejskich Opolszczyzny	246
VII.2. Dochody z pracy za granicą, ich lokacja i transfer do kraju oraz skutki w sferze materialnego poziomu życia	248
VII.3. Sposób redystrybucji transferowanych do kraju zarobków i bezpośrednie skutki popytowe	262
VII.3.1. Sposób redystrybucji części wynagrodzeń migrantów zarobkowych transferowanej do Polski	262

VII.3.2. Wpływ wydatków realizowanych za środki uzyskiwane za granicą na kreację popytu w wymiarze branżowym	265
VII.4. Wpływ nasilenia migracji zarobkowej na sytuację w sferze lokalnego handlu	267
VII.4.1. Związek natężenia migracji z aktywnością gospodarczą w sferze lokalnego handlu i gastronomii	267
VII.4.2. Wpływ natężenia migracji na zróżnicowanie poziomu cen i oferty handlowej w sferze lokalnej – wyniki pilotażowych badań porównawczych	270
VII.5. Podsumowanie rozdziału siódmego i wnioski	275

Rozdział VIII

Wpływ dostępności pracy za granicą na sytuację w zakresie zatrudnienia i pozostawania bez pracy w wymiarze lokalnym i regionalnym	280
VIII.1. Rzeczywiste rozmiary zatrudnienia i pozostawania bez pracy w populacji ludności badanych miejscowości	280
VIII.1.1. Rzeczywiste rozmiary zatrudnienia i pozostawania bez pracy w całej populacji ludności badanych miejscowości	281
VIII.1.2. Rzeczywiste rozmiary zatrudnienia i pozostawania bez pracy w populacji ludności autochtonicznej w badanych miejscowościach	284
VIII.1.3. Rzeczywiste rozmiary zatrudnienia i pozostawania bez pracy w populacji ludności nieautochtonicznej w badanych miejscowościach	286
VIII.2. Rzeczywista sytuacja w zakresie zatrudnienia i pozostawania bez pracy w układzie przestrzennym obszarów wiejskich regionu	286
VIII.3. Wpływ migracji na sytuację na regionalnym rynku pracy. Próba korekty wskaźników sytuacji na rynku pracy i ocena skutków migracji	294
VIII.3.1. Jakość danych dotyczących bezrobocia, zatrudnienia i aktywności zawodowej w województwie w kontekście nierejestrowanej emigracji stałej i zarobkowej. Próba weryfikacji	294
VIII.3.2. Wpływ migracji zarobkowej na poziom i charakter rejestrowanego bezrobocia w ujęciu przestrzennym województwa	298
VIII.4. Podsumowanie rozdziału ósmego i wnioski	305

Rozdział IX

Tendencje zmian w charakterze migracji po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Perspektywy, szanse, zagrożenia	311
IX.1. Zmiany w skali i formach migracji ludności autochtonicznej w okresie 2001–2007	311
IX.2. Zamiary migrujących dotyczące dalszego pobytu za granicą oraz powrotu i aktywności gospodarczej w kraju	317
IX.2.1. Zamiary badanych dotyczące dalszego pobytu za granicą i powrotu do kraju	317
IX.2.2. Zamiary migrantów dotyczące podjęcia działalności gospodarczej w Polsce	319
IX.3. Cechy, warunki i perspektywy nowej, poakcesyjnej migracji oraz związane z nią zagrożenia i szanse	322
IX.3.1. Cechy nowej poakcesyjnej migracji	322
IX.3.2. Zmiany w wykształceniu, aspiracjach zawodowych i życiowych a dualizacja rynku pracy	327
IX.3.3. Perspektywy dalszych migracji	331
IX.4. Podsumowanie rozdziału dziewiątego i wnioski	342

Rozdział X

Warunki powrotu migrantów z zagranicy.

Wybrane zagadnienia	347
X.1. Rola czynników ekonomicznych i płacowych w deklarowanych przez migrantów warunkach powrotu	347
X.2. Płacowe warunki powrotu migrantów z zagranicy – analiza minimalnych płac reemigracyjnych	349
X.3. Reemigracyjna podaż pracy w relacji do przeciętnych wynagrodzeń osiągalnych w regionie oraz do minimalnych płac reemigracyjnych deklarowanych w badaniach dotyczących 2004 roku	360
X.4. Akceptowana przez migrujących odległość dojazdu do pracy w Polsce jako czynnik warunkujący reemigrację zarobkową z zagranicy na obszary wiejskie województwa	368
X.5. Podsumowanie rozdziału dziesiątego i wnioski	372

Rozdział XI

Możliwości oddziaływania na zjawisko migracji w kontekście problemu wyludnienia wsi, rozwoju obszarów wiejskich i zrównoważonego rozwoju regionalnego	375
XI.1. Oczekiwania migrujących pod adresem państwa, samorządów i instytucji rynku pracy	375

XI.2. Celowość działań w sferze migracji i jej skutków.	
Obszary działań i ich adresaci	379
XI.3. Działania dopasowawcze ze strony	
podmiotów indywidualnych	382
XI.4. Działania w skali lokalnej	385
XI.5. Działania na poziomie regionu i kraju	392
XI.6. Podsumowanie rozdziału jedenastego i wnioski	401

Rozdział XII

Wnioski w sferze teoretycznej	406
XII.1. Wnioski z badań w kontekście wybranych ujęć teoretycznych	406
XII.2. Prawidłowości rządzące migracjami ludności wiejskiej,	
wynikające z przeprowadzonych badań	425
XII.2.1. Cechy wsi i społeczności wiejskich jako czynniki	
wpływające na skalę i strukturę migracji	425
XII.2.2. Wpływ cech demograficznych na skalę	
i strukturę migracji	429
XII.2.3. Czynniki warunkujące skalę i formy migracji	
oraz reemigrację	430
XII.2.4. Kierunki migracji	435
XII.2.5. Skutki migracji zarobkowej	436
XII.2.6. Etapowość i cykliczność migracji	440
XII.3. Podsumowanie rozdziału dwunastego i wnioski	448
Wnioski końcowe	450
Aneks	460
Wykaz źródeł i literatury	465